

Ardre Hembygdsförenings 10-årsberättelse sommaren 1934 – juli 1944

Ardre Hembygdsförening bildades år 1934 av John Klintberg, Alf Olsson, Olof Nilsson och David Ahlqvist i samband med fyndet av en sk sliphäll i Brändu invid kanalen. Hällen uppvisade efter framgrävandet flera vackra rännor av skiftande storlek och torde vara den enda i sitt slag i socknen. Sliprännor i lösa block är ju som bekant däremot ganska vanligt. Intresset för fornminnena i socknen vaknade härmed och en kartläggning av husgrunder, vastar, gravhögar o s v påbörjades. En del nya fynd gjordes även. I Oskar Petterssons hage vid Bringsarve hittades en husgrund från järnåldern, den mäktiga dubbelvasten i Folar med därtill anknuten bebyggelse upptäcktes av de nitiska forskarna, gravfält hittades lite varstans o s v.

Det första protokollsförda sammanträdet hölls året därpå den 22/7 hos Ahlqvist, Bringsarve, under närvaro av Annie Levander, Rommunds i Alskog, Ruben Kainulainen, Olof Nilsson, John Klintberg och Hildur Söderström.

Men dessförinnan hade en stor hembygdsfest redan anordnats på idrottsplatsen, Ljugarn, där dr John Nihlén, dir K A Hall, författaren Knut Ekman, skalden Arvid Berggren och I 18:s musikkår medverkade. Festen var ganska påkostad – en sångkör på 50 personer sjöng, annonskostnaden steg till 111 kronor, musiken kostade ganska mycket pengar och regnförsäkringen var onödig. Publiken var olyckligtvis mera intresserad av de tre basarer som hölls i grannsocknarna, så det ekonomiska utbytet blev lika med noll, ja, i själva verket gjorde vi en förlust på 165 kronor, som ordföranden fick förskottera.

Nästa fest hölls i kyrkan och gav bättre resultat. Till en början lade föreningen största vikten vid propaganda- och upplysningsverksamheten och en mängd föredrag i hembygdsämnen anordnades, både här i Ardre och i angränsande socknar. Fil dr J Nihlén, fil kand Gunnar Jonsson, amanuens David Gadd m fl, ja t o m landshövdingen Gertrud Rohde anlätades som föreläsare och publiken föreföll intresserad. Diskussion anordnades i småskolan i Alskog över ämnet Skolan och Hembygdsvården, vartill hade inbjudits lärarna vid Ardre, Alskogs och Garda skolor. Föreningen anordnade studiefärd till Gotlands Fornsal, där samlingarna demonstrerades för deltagarna av amanuens G Jonsson.

Men man sysslade också med andra uppgifter. Föreningen deltog sålunda i Nordiska Muséets etnologiska undersökning, lade upp ett arkiv av fotografier över kulturhistoriskt intressanta byggnader, naturbilder etc, skaffade sig ombud i grannsocknarna, reparerade Kopungs slott, vars murar hade blivit illa åtgångna av kaninjägare, anmälde fall av annan skadegörelse på fornlämningar, t ex på en hällkistgrav i Alskog, spridde skrifter, bl a Den gotländske bondens hus, dess historia och vård av J Nihlén m fl, Den svenska hagens framtid, Alléerna och naturskyddet av Lorentz Bolin, Samfundets för Hembygdsvård Gotlandsbok, Strövtåg i svensk natur av Lorentz Bolin m m. Föreningen publicerade en mängd artiklar i hembygdsvård i ortspressen, en syförening arbetade och försålde vid auktioner sina handarbeten, man gjorde ingripanden i olika vägfrågor, särskilt kan nämnas den planerade omläggningen av vägen Mullvalds – Kopungs, där föreningen åstadkom att projektet underkastades förnyad prövning.

År 1937 påbörjade föreningen sitt sedermera så uppmärksammade filmarbete med att inspela en smalfilm från Ardre. Denna första film efterföljdes snart i rask takt av upptagningar från Norrlanda, Gammalgarn, Ljugarn och en upptagning av täckating i Eke samt en film om gammal gotländsk arkitektur, vilka visats vid en mängd fester och tillställningar på Gotland och fastlandet. En skrift, betitlad Gotländska naturskyddsproblem, författad av lektor L Bolin och redaktör V Johansson, utgavs på föreningens eget förlag och spriddes i 1400 exemplar kostnadsfritt över hela Gotland.

Samma år höll föreningens ordförande sitt första föredrag i hembygdsvård vid en fest i Garda. Sedan dess har han hållit 75 dylika föredrag i ett 35-tal socknar.

Hembygdsrörelsen fick en renässans, tack vare dr John Nihléns ihärdiga arbete och den 7 juni året förut hade han redan kallat alla öns hembygdsföreningar till sammanträde för att dryfta frågan om bildandet av ett gotländskt hembygdsförbund. Tack vare mellankomst av Gotlands Fornvännen som motsatte sig ett förbund, där denna förening ej hade ledningen gick denna plan i stöpet. I stället bildades förbundet på Fornvännernas kallelse och initiativ något senare. Det skulle visa sig att Fornvännernas aktion inte var saken till någon större nytta. Förbundet levde under flera år ett tynande liv och dess arbete inskränktes huvudsakligen till att sammanträda då och då för att avslå Ardre Hembygdsförenings motioner. Till slut avled det helt och hållet tills det genom Ardre Hembygdsförenings ingripande åter kom på fötter. En kraftig medlemsvärvning igångsattes och nu har förbundet ökat sina medlemssiffror med 400 % och är strängt sysselsatt med ett stort antal arbetsuppgifter.

Ardreföreningen fortsatte emellertid sitt arbete. Studiecirkel bildades och verkade under vintern 1937-38, då man bl a studerade gutamålets grammatik och fotografisk bildkomposition. En större serie fotografier från gotländsk landsbygd överlämnades till länsarkitekten. Denna serie hade upptagits under en resa på landsbygden som företogs av Alf Olsson, John Klintberg, Gustaf Larsson och D Ahlqvist, med ändamål att i bild bevara de gamla manbyggnaderna från 17000- och förra hälften av 1800-talen.

En ny filmkamera inköptes för 280 kronor.

Pristävling om den bästa hembygdsuppsatsen anordnades bland skolbarnen i socknen. Karl Svensson var den ende som lämnade in något bidrag. Fester och filmförevisningar med musik och föredrag höllos i Ardre, Ljugarn, Gammalgarn, Alskog, Garda, Etelhem, Hemse, Burgsvik, Viklau, Roma, Visby, Källunge, Slite och Dalhem.

Filmer uthyrdes och vackra fotografier och tavlor skänktes till skolorna i Ardre och Ljugarn.

Den 27 juni 1939 beslutar föreningen rädda Hemänget på Ljugarn och föreslår kommunen att inköpa det. Det är nämligen fråga om att stycka och försälja det vackra ängat till villatomter. Efter något besvär lyckas företaget. Numera har föreningen helt övertagit värden av detta änge, oaktat det för varje år visar sig allt svårare att erhålla arbetskraft för arbetets utförande. Røjning har verkställts efter sakkunnig anvisning och fagning och slätter sker varje år.

Finlandsfest anordnas i Ljugarns missionshus varvid 360 kronor kan överlämnas till Centrala Finlandshjälpen.

År 1942 beslutar föreningen reparera kvarnen på Lotsbacken Ljugarn och detta sker året därpå. En stor fest hålles i Turistpaviljongen för att få pengar till reparationen, varvid 305 kronor inflyter i brutto.

Den 23/1 1944 mottager föreningen som gåva av J Pettersson Bringsarve den vid gården belägna väderkvarnen och föreningen beslutar reparera även den, virke insamlas och reparationen skall ske innevarande sommar.

I denna korta översikt av föreningens tio-åriga arbete har endast några av de viktigaste arbetena berörts. Hur föreningens inre förhållanden har gestaltat sig har vi ingen anledning att uppehålla oss vid ej heller den ställning sockenborna tagit till densamma och dess arbete. Därom må andra döma. Har någon fått en impuls till hembygdsvårdande insats, till intresse för hembygden och dess värden kan ingen vara gladare än vi och har vårt arbete förblivit resultatlöst på denna viktiga punkt kan vi säkerligen ej skylla andra för det. Kommunen har emellertid genom anslag och på annat sätt understött vår verksamhet, likaså Ardre sparbank, till vilka institutioner vi idag frambär vår tacksamhet.

Det säger sig emellertid självt att i en sådan liten kommun som Ardre har en hembygdsförening ganska stora svårigheter att göra sig gällande, då dess medlemmar endast rekryteras bland de unga och obesuttna. Penningfrågan är ett ständigt återkommande bekymmer och mycket hade säkerligen ännu kunnat uträttas om föreningen ej ständigt haft ekonomiska besvärigheter. Men oaktat föreningen går mot sitt elfte arbetsår med en skuld på omkring ettusen kronor gör den det med friskt mod och i det glada hoppet att intresset för dess arbete skall spridas i allt vidare kretsar.

För Ardre Hembygdsförenings styrelse
David Ahlqvist, Alf Olsson